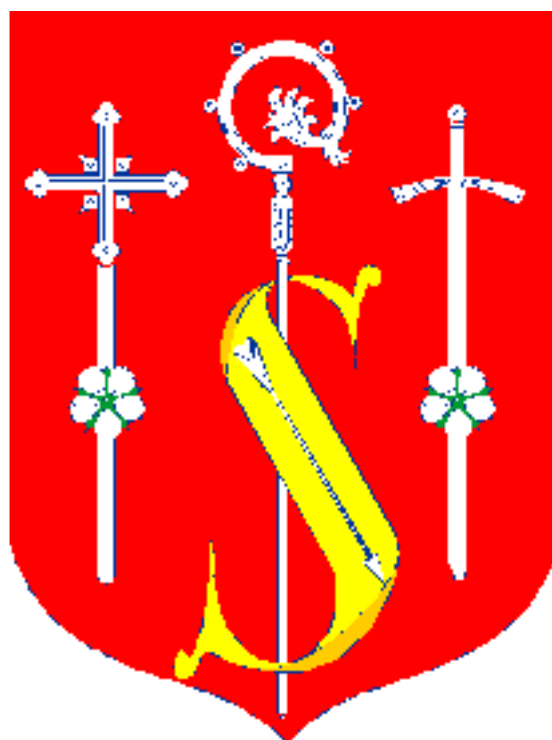

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY STRZAŁKOWO
NA LATA 2016 - 2019

STRZAŁKOWO 2015

SPIS TREŚCI

str.

Wstęp.....	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	8
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	9
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	14
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	14
5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	14
5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	15
5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020.....	16
5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	16
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	18
5.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego	18
5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	20
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego.....	24
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	24
6.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....	24
6.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	28
6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	36
6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe).....	37
6.5. Zabytki archeologiczne.....	37
6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	38

6.5.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej.....	39
6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	40
6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	44
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	47
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	47
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	52
7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	59
8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....	61
9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	73
10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	75
10.1. Gminna ewidencja zabytków.....	75
10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	76
10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	77
10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.	77
10.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.....	80
11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	82
12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	83
13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	83

Wstęp

Podstawowym założeniem *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Strzałkowo na lata 2016-2019* jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu na poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. W ostatnich latach, dla realizacji tego założenia, coraz większy nacisk kładzie się na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza społeczeństwa, dostrzega się potrzebę pogłębiania świadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, grup społecznych), zachowanych pamiątek (zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne). Miejscowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup społecznych, przenosi się na dzieje regionu. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Strzałkowo jest gminą wiejską, położoną we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w środkowo-zachodniej części powiatu słupeckiego. Miejscowość Strzałkowo, siedziba władz samorządowych i zarazem lokalny ośrodek handlowo – usługowy dla mieszkańców gminy, usytuowana przy drodze krajowej nr 92, oddalona jest ok. 60 km od stolicy województwa, Poznania i ok. 30 km od Konina. W latach 1975–1998 gmina położona była w województwie konińskim.

Powierzchnia gminy zajmuje obszar 142,39 km², co stanowi ok. 17% powierzchni powiatu słupeckiego. Użytki rolne zajmują 81 %, powierzchni gminy, stąd jej funkcją wiodącą jest rolnictwo, natomiast 9,7 % ogólnej powierzchni gminy stanowią tereny leśne (wskaźnik lesistości gminy jest znacznie niższy od średniej dla powiatu, wynoszącej 15,2 %).

Północno-wschodni fragment gminy znajduje się w Powidzko-Bieniszewskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, który został również włączony do sieci ECONET-POLSKA.

Gmina zamieszkiwana jest przez 10319 mieszkańców (stan na 1.07.2015 r.), w tym 5420 osób mieszka w Strzałkowie. Gęstość zaludnienia wynosi 72 M/km². Na strukturę osadniczą składa się 17 sołectw: Babin, Babin-Olędry, Brudzewo, Chwałkowice, Graboszewo, Janowo, Janowo-Olędry, Katarzynowo, Kornaty, Krępkowo, Młodziejewice, Ostrowo Kościelne, Paruszewo, Skarboszewo, Strzałkowo, Szemborowo, Wólka, obejmujących 46 miejscowości.

Gmina sąsiaduje:

- - od strony północnej z gminami Witkowo w powiecie gnieźnieńskim i Powidz w powiecie słupeckim,
- - od zachodu z gminą Września, w powiecie wrzesińskim,
- - od południa z gminą Kołaczkowo, w powiecie wrzesińskim,
- - od wschodu z miastem i gminą Słupca, w powiecie słupeckim.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o łącznej długości ok. 90 km, 13 odcinków dróg powiatowych, a także ok. 6 km odcinek drogi wojewódzkiej nr 260 relacji Wólka – Witkowo – Gniezno. Przez tereny gminy przebiega również droga krajowa nr 92 Poznań - Września – Konin – Warszawa, południowym skrajem przecina gminę autostrada A-2, a przez centralną część gminy przebiega magistrala kolejowa E-20 Kunowice - Poznań – Warszawa – Terespol.

Według podziału fizyczno-geograficznego Jerzego Kondrackiego, gmina położona jest w granicach makroregionu Równina Wrzesińska, która jest płaską wysoczyzną morenową, a północno-wschodni fragment gminy częściowo obejmuje Równina Słupecka, która stanowi obszar przejściowy pomiędzy równiną morenową i sandrową. Rzeźba terenu została wykształcona w okresie zlodowacenia bałtyckiego i charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem. W większości są to tereny płaskie, za wyjątkiem rynnowego obniżenia doliny ciekę Strugi (Bawół) o południkowym przebiegu. Cały obszar gminy należy do dorzecza Warty i jej dopływu Noteci. Znaczna część obszaru gminy jest odwadniana przez

Strugę (Bawół), która w rejonie wsi Unia łączy się ze Strugą Rudnik. Wśród wód powierzchniowych na uwagę zasługuje jeden z większych cieków gminy - Kanał Sierakowski.

Na terenie gminy oprócz nieudokumentowanych występują udokumentowane zasoby pospolitych kruszyw naturalnych. Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego znajduje się w miejscowości Brudzewo, złoża iłów warstwowych w miejscowościach Wólka i Staw, Dolina rz. Strugi, Paruszewo, Katarzynowo to złoża torfów. Kruszywa naturalne nie są eksploatowane, natomiast eksploatacja iłów warstwowych ze względu na słabą jakość surowca została zaniechana.

Tereny gminy były miejscem osadnictwa od czasów prehistorycznych. Dokumenty źródłowe sięgają średniowiecza i taką metrykę posiada większość miejscowości w gminie, które wówczas stanowiły głównie własność szlachecką. Dzieje Strzałkowa sięgają 1136 roku. Z upoważnienia księcia funkcję administracyjną pełnił wówczas kmiotek imieniem Strzałek. Nazwę miejscowości wywodzi się od jego imienia. Kolejnym zarządcą był członek rodu Porajów, przybyły z Czech, który zapoczątkował ród Strzałkowskich herbu Poraj, będący właścicielami okolicznych dóbr do XVII w. Z historycznych przekazów wynika, iż w 1397 roku istniały już w Strzałkowie, Graboszewie oraz w Stawie kościoły i założono pierwsze parafie. W 1640 r. Świętosław Śreniawa Strzałkowski, kanonik poznański i łowicki, zainicjował i ufundował budowę drugiego kościoła w Strzałkowie. W 1781 r. ówczesny właściciel tutejszych ziem Teodor Węsierski sprowadził niemieckich osadników, co zainicjowało powstanie wsi nazywanych Olędrami. Po II rozbiórce Polski w 1793 r. tereny gminy dostały się pod panowanie pruskie, natomiast w 1815 r. znalazły się pod zaborem rosyjskim i administracyjnie należały do guberni kaliskiej. Od 11 listopada 1817 r. granica między zaborami rosyjskim i pruskim przebiegała kilometr na wschód od Strzałkowa. W czasie I wojny światowej omawiane tereny znalazły się pod okupacją cesarskich Niemiec. Mieszkańcy czynnie wsparli Powstanie Wielkopolskie 1918/1919 r. W czasie II wojny światowej tereny gminy wcielono do Okręgu Rzeszy „Kraj Warty”. Już na początku wojny rozpoczęły się trwające tydzień

bombardowania. Hitlerowski najeźdźca represjonował i prześladował mieszkańców gminy, z których wielu straciło życie. Po wyzwoleniu przez wojska radzieckie w styczniu 1945 r., rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, obrzędy, muzyka ludowa, postaci i zdarzenia historyczne - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych i promocyjnych generujących wzmacnianie więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Strzałkowo na lata 2016-2019* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie

- zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust.1, pkt 3 i ust. 2),
  - f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
  - g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)
  - h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
  - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust.1).
  - j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury,

będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zmianami)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,

- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zmianami)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r., poz. 199 ze zmianami)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorzady obowiązek zawiadomienia

konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013, poz. 627 ze zmianami)

Zgodnie z art. 83 a, ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014 r., poz. 518 ze zmianami)

Ustawa określa (w art. 13), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa (za wyjątkiem nieruchomości będących we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych). W myśl art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2013 r., poz. 1409 ze zmianami)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyтым stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami

ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz

zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają

na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r.

W *Krajowym programie* dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi głównemu przyporządkowano cele szczegółowe i kierunki działania.

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków

w Polsce. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego*,
- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,
- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Cel ten realizowany będzie poprzez:

- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa*, Faro 2005,
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności województwa” określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,

- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkości zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajobrazu i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,
- kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy

o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

W rozdz. 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz

z nawarstwieniami kulturowymi w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych śródmieściach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania

regionalnej specyfiki. Na terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,

- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,
- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewaloryzacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzeln i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W rozdz. 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego

kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwary, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2013-2016 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 r.

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

BABIN – park dworski, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-424/166 z 4.09.1989 r.

BRUDZEWO – zespół kościoła par. p.w. św. Marii Magdaleny

a) kościół, drewn., 1826 r., fasada mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-144/763 z 13.11.1969 r.

b) dzwonnica, drew., ok. 1826 r.

Rejestr zabytków Nr A-144/763 z 13.11.1969 r.

c) ogrodzenie, mur., pocz. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-144/763 z 13.11.1969 r.

CHWALIBOGOWO – park dworski, ok. 1820 r.

Rejestr zabytków Nr A-426/168 z 4.09.1989 r.

CHWAŁKOWICE – zespół dworsko-folwarczny

a. dwór, mur., 1 poł. XIX, rozbud. 1867, przebud. pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-428/170 z 4.09. 1989 r.

d. park z aleją dojazdową, 1 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-428/170 z 4.09. 1989 r.

e. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-528/269 z 30.12. 1996 r.

g. spichlerz, mur., pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-528/269 z 30.12.1996 r.

GRABOSZEWO – zespół kościoła par. p.w. św. Małgorzaty:

a. kościół, drew., 2 poł. XVI w., dobud. kaplicy św. Izydora 1649 r., wieża XVIII w.,

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 14.03. 1933 r.

b. grobowiec rodziny Hulewiczów, mur., 1892 r.,

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 29.09. 2008 r.

c. cmentarz przykościelny, XVI/XVII w.

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 8.11. 1994 r.

GRABOSZEWO – park dworski, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-429/171 z 4.09.1989 r.

KOŚCIANKI- park dworski, ok. poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-427/169 z 4.09.1989 r.

ŁĘŻEC – cmentarz jeniecki, 1914 r.

Rejestr zabytków Nr A-511/252 z 8.11.1994 r.

MŁODZIEJEWICE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. 1845 r., przebud. k. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-421/163 z 4.09. 1989 r.

d. park, 1 poł. XIX,

Rejestr zabytków Nr A-421/163 z 4.09.1989 r.

OSTROWO KOŚCIELNE – kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP, drewn.,
1717 r., dobud. wieży XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-3/206 z 14.03.1933 r.

PARUSZEWO – zespół pałacowy

a. pałac, mur., 1 poł. XIX w., przebud. ok. 1910 r.,

Rejestr zabytków Nr A-215/1392 z 24.02.1973 r.

b. park, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-215/1392 z 24.02.1973 r.

RADŁOWO – zespół dworski

a. dwór, mur., 1906 r.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

b. oficyna, mur., 1907 r.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

c. stajnia, mur., 1907 r.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

d. park, pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

SKARBOSZEWO – zespół kościoła par. p.w. Św. Trójcy:

a. kościół, mur., 1904-1906 r.,

Rejestr zabytków Nr 94/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

b. cmentarz przykościelny, XVIII w.,

Rejestr zabytków Nr 94/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

c. plebania, mur., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr 95/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

SKAPE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. 1910 r.,

Rejestr zabytków Nr A-425/167 z 4.09.1989 r.

b. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-425/167 z 4.09.1989 r.

SŁOMCZYCE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. poł. XIX w., przebud. XIX/XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-422/164 z 4.09.1989 r.

b. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-422/164 z 4.09.1989 r.

STAW – kościół par. p.w. św. Jadwigi, drewn., 1780 r., wieża 1854 r.

dobud. mur. kaplicy Lutomskich k. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-4/207 z 14.03.1933 r.

STAW – park dworski, ok. 1825.

Rejestr zabytków Nr A-423/165 z 4.09.1989.

STRZAŁKOWO- park dworski, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-430/172 z 4.09.1989 r.

SZEMBOROWO – zespół kościoła par. p.w. św. Urszuli:

a. kościół, mur., 1905-1907 r.,

Rejestr zabytków Nr 723/Wlkp/A z 2.12.2008 r.

b. cmentarz przykościelny, pocz. XIX, nieczynny,

Rejestr zabytków Nr 723/Wlkp/A z 8.11.1994 r.

UNIA – zespół pałacowy:

a. pałac, mur., ok. 1925,

Rejestr zabytków Nr A-219/1526 z 1.06.1974 r.

b. park, XIX/XX,

Rejestr zabytków Nr A-240/1707 z 9.04.1975 r.

WÓLKA – zespół dworsko-folwarczny:

a. pałac, ob. szkoła, mur., ok. 1900 r.,

Rejestr zabytków Nr A-241/1708 z 9.04.1975 r.

b. park z aleją dojazdową, pocz. XIX w.

Rejestr zabytków A-241/1708 z 9.04.1975 r. i 400/142 z 2.12.1987 r.

a. oficyna, ob. dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

b. stajnia, ob. chlew, mur., 1913 r.,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

c. obora I, mur., 1888,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

d. obora II, mur., 4 ćw. XIX,

Rejestr zabytków Nr A-527/268 z 30.12.1996 r.

d. spichlerz, mur., 1888,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12. 1987 r.

e. gorzelnia, mur., 1875,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

6.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BABIN

KAPLICZKA, mur., 1945 r.

SZKOŁA, ob. Warsztat Terapii Zajęciowej, mur., 1 ćw. XX w.

PARK DWORSKI, 2 poł. XIX w.

BIELAWY

ZAGRODA NR 8

a. dom, mur., 1946 r.,

b. stodoła, mur., 1917 r.,

c. piwnica, mur., 1890 r.

DOM NR 9, mur., 1905 r.

DOM NR 11, mur., 1914 r.

BRUDZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARII MAGDALENY:

a. kościół, drewn., 1826 r., mur. fasada, k. XIX w.,

b. dzwonnica, drewn., ok. 1826 r.,

c. ogrodzenie, mur., pocz. XIX w.,

d. plebania nr 35, mur., pocz. XX w.,

e. organistówka, ob. dom nr 36, mur., 1920 r.

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX w.

CHWALIBOGOWO

PARK DWORSKI, ok. 1820 r.

CHWAŁKOWICE

KAPLICZKA, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY

a. dwór, nr 1, mur., 1 poł. XIX w., rozbud. 1867 r., przebud. pocz. XX w.,

- b. oficyna nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.,
- c. dom ogrodnika nr 3, mur., pocz. XX w.,
- d. park z aleją dojazdową, 1 poł. XIX w.,
- e. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
- f. obora, mur., pocz. XX w.,
- g. spichlerz, mur., pocz. XX w.,
- h. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
- i. dom kowala z kuźnią nr 4, mur., k. XIX w. , rozbud. 1912 r.,
- j. czworak nr 5, mur., pocz. XX w.

GRABOSZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MAŁGORZATY:

- a. kościół, drewn., 2 poł. XVI w., dobud. kaplicy św. Izydora 1649 r., wieża XVIII w.,
- b. grobowiec rodziny Hulewiczów, mur., 1892 r.,
- c. cmentarz przykościelny, XVI/XVII w.,
- d. cmentarz grzebalny, XIX w.,
- e. plebania nr 9, mur., k. XIX w.,
- f. ogrodzenie z bramami przy kościele, mur., pocz. XX w.,
- g. ogrodzenie przy plebanii, mur., pocz. XX w.

KAPLICZKA, mur. XIX w.

KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.

PARK DWORSKI, 1 poł. XIX.

KATARZYNOWO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 2 poł. XIX w.

KORNATY

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

SZKOŁA, ob. dom nr 31, mur., 3 ćw. XIX w.

KORNATY - KOLONIA DRUGA

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 1 poł. XIX w.

KOŚCIANKI

KAPLICZKA, mur., XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, nr 2, mur., 1854 r., rozbud. ok. 1884 r., całkowicie przebud. 1956,

- b. brama, mur., ok. poł. XIX w.,
- c. park, ok. poł. XIX w.,
- d. oficyna nr 3, mur., 2 poł. XIX w.,
- e. oficyna nr 4, mur., 2 poł. XIX w.,
- f. stajnia, mur., 2 poł. XIX w.,
- g. spichlerz, mur., 1893 r.,
- h. wozownia, mur., 2 poł. XIX w.,
- i. obora, mur., 2 poł. XIX w.

ŁĘŻEC

CMENTARZ JENIECKI, 1914 r.

MŁODZIEJEWICE

KAPLICZKA, mur., 1898 r.

ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 13 b, mur., ok. 1845 r., przebud. k. XIX w.,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX w.,
- c. park, 1 poł. XIX w.,
- d. obora, mur., 1897 r.,
- e. dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.,
- f. sześciorek, ob. dom nr 7, mur., ok. 1910 r.,
- g. sześciorek, ob. dom nr 8, mur., ok. 1910 r.,
- h. sześciorek, ob. dom nr 9, mur., ok. 1910 r.,
- i. ośmiorek, ob. dom nr 14, mur., ok. 1910 r.,
- j. czworak, ob. dom nr 15, mur., 1911 r.

SZKOŁA, ob. przedszkole, nr 2, mur., ok. 1906 r.

DOM NR 19, mur., 1926 r.

OSTROWO KOŚCIELNE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NAWIEDZENIA NMP:

- a. kościół, drewn., 1717 r., dobud. wieży XIX w.,
- b. kostnica, drewn., l. 40 XX w.,
- d. ogrodzenie z bramą, mur., l. 40 XX w.

KAPLICZKA, mur., 1913 r.

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, pocz. XIX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w.

PARUSZEWO

KAPLICA, mur. ok. 1920 r., rozbud. I. 90 XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY:

- a. pałac, mur., 1 poł. XIX w., przebud. i rozbud. ok. 1910 r.,
- b. rządcówka, ob. dom nr 19, mur., 1884 r.,
- c. oficyna, ob. dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w.,
- d. brama, mur., ok. 1910 r.,
- e. park, 1 poł. XIX w.,
- f. stajnia-wozownia, ob. budynek administracyjny, mur., pocz. XX w.,
- g. spichlerz zbożowy, mur., 2 poł. XIX w.,
- h. spichlerz paszowy, mur., 1918 r.,
- i. gorzelnia, mur., 1890 r.

POSPÓLNO

WIATRAK KOŻŁAK, drew., XIX w.

RADŁOWO

KAPLICZKA, mur., pocz. XX,

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 4, mur., 1906 r.,
- b. oficyna, mur., 1907 r.,
- c. stajnia, mur., 1907 r.,
- d. park krajobrazowy, pocz. XX w.,
- e. stajnia, mur., pocz. XX w.,
- f. obora, mur., k. XIX w.,
- g. obora, mur., k. XIX w.,
- h. kuźnia, mur., 1907 r.,
- i. brama, mur., pocz. XX w.

SKARBOSZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY:

- a. kościół, mur., 1904-1906 r.,
- b. cmentarz przykościelny, XVIII w.,
- c. kostnica, mur., 1 ćw. XX w.,
- d. ogrodzenie, mur., pocz. XX w.,

e. plebania nr 46, mur., 2 poł. XIX w.
KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.
KAPLICZKA, mur., l. 20 XX w.
CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w.
SZKOŁA, ob. dom nr 4, mur., ok. 1915 r.
DWÓR nr 9, mur. 1913 r.
DOM NR 1, mur., ok. 1920 r.
DOM NR 47, 1903 r.

SKĄPE

KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.
ZESPÓŁ DWORSKI:
a. dwór nr 3, mur., ok. 1910 r.,
b. park, 2 poł. XIX.

SŁOMCZYCE

ZESPÓŁ DWORSKI:
a. dwór nr 1, mur., ok. poł. XIX w., przebud. XIX/XX w.,
b. park, 2 poł. XIX.

STAW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JADWIGI:
a. kościół, drewn., 1780 r., wieża 1854 r., dobud. mur. kaplicy Lutomskich
k. XIX w.,
b. cmentarz przykościelny, XVIII w.,
c. plebania nr 9, mur., XIX/XX w.
KAPLICZKA, mur., 1912 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w.

GROBOWIEC RODZINY MIKULSKICH na cmentarzu, mur., XIX/XX w.

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

a. oficyna, ob. dom nr 11, mur., 4 ćw. XIX w.,
b. park, ok. 1825 r.

STRZAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. DOROTY, ul. ks. S. Marusarza:
a. kościół, mur., 1934 r.,
b. plebania nr 5, mur., 1937 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, ul. Powstańców

Wielkopolskich:

a. kościół, ob. OSP i GOK, mur., 1898 r, zniszczony pożarem l. 50 XX w.,
odbud. i przebud. l. 60 XX w.,

b. pastorówka, ob. dom nr 5, mur., 1898 r.

ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. ks. S. Marusarza:

a. cmentarz, ok. poł. XIX w.,

b. kostnica, mur., pocz. XX w.,

c. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 1767 r., ul. Rolnicza

ZESPÓŁ SZKOŁY:

a. szkoła, ul. Szkolna 2, mur., 1904 r.,

b. szkoła, Al. Prym. Wyszyńskiego 10, mur., 1885 r.,

c. szkoła, Al. Prym. Wyszyńskiego 12, mur., 1895 r.

POCZTA, Al. Prym. Wyszyńskiego 13, mur., l. 80 XIX w., l. 20 XX w.

URZĄD CELNY, ob. UG, Al. Prym. Wyszyńskiego 6, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:

a. dworzec, ul. Dworcowa 7, mur., 4 ćw. XIX w.,

b. magazyn, mur., 4 ćw. XIX w.,

c. dom, ul. Dworcowa nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.,

d. dom, ul. Kolejowa nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.

PARK DWORSKI, 1 poł. XIX w., ul. ks. S. Marusarza

ul. M. Brzezińskiego

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. T. Kościuszki

DOM NR 1, mur., 3 ćw. XIX w.

DOM NR 3, mur., 3 ćw. XIX w.

ul. Ostrowska

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 2, mur., 1912 r.

DOM NR 4, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 5, mur., 1928 r.

DOM NR 7, mur., 1909 r.

DOM NR 8, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 19, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 23, mur., 1934 r.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 7, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 8, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

DOM (przylega do budynku przy Al. Prym. Wyszyńskiego 22), mur.,
pocz. XX w.

ul. Gen. Sikorskiego

DOM NR 1, mur., 1909 r.

DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 11, mur., 1906 r.

DOM NR 13, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 15, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 17, mur.-szach., 1 poł. XIX w.

DOM NR 19, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 20, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 25, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 26, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 31, mur., pocz. XX w.

DOM NR 37, mur., pocz. XX w.

DOM NR 39, mur., ok. 1900 r.

ul. Szkolna

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 18, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 20, mur., l. 30 XX w.

Al. Prym. Wyszyńskiego

DOM NR 7, mur., l. 20 XX w.

DOM NR 18, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 22, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 23, mur., ok. 1890 r.

DOM NR 38, mur., XIX/XX w.

DOM NR 40/42, mur., pocz. XX w.

DOM NR 44, mur., pocz. XX w.

MŁYN NR 28, mur., 1911 r.

SZEMBOROWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. URSZULI:

a. kościół, mur., 1905-1907 r.,

b. kostnica, mur., 1 poł. XX w,

c. cmentarz przykościelny, pocz. XIX w,

d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., pocz. XX w,

e. plebania nr 46, mur., XIX/XX w.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w.

SZKOŁA, nr 30, mur., ok. 1925 r.

DWÓR, ob. dom nr 65, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 60, mur., 1903 r.

WIATRAK KOŹLAK, drewn., 2 poł. XIX w.

UNIA

KAPLICA, mur., ok. 1930 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY:

a. pałac nr 8, mur., ok. 1925 r.,

b. stajnia-wozownia, mur., 1910-1920 r.,

c. park, XIX/XX w.,

d. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.,

e. stodoła, mur., 1918 r.,

f. czworak, ob. dom nr 7, mur., 1 ćw. XX w.

WÓLKA

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, ob. szkoła, nr 1, mur., ok. 1900 r.,

b. oficyna, ob. dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w.,

c. park z aleją dojazdową, pocz. XIX w.

d. stajnia, mur., 1913 r.,

e. obora, mur., 1888 r.,

f. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,

- g. warchlakarnia, mur.-drew., 4 ćw. XIX w.,
- h. spichlerz, mur., 1888 r.,
- i. gorzelnia, mur., 1875 r.,
- j. ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX w.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Strzałkowo do rejestru zabytków wpisanych jest siedem zespołów zabytków ruchomych, stanowiących wyposażenie obiektów sakralnych.

W kościele par. p.w. św. Marii Magdaleny w Brudzewie do rejestru zabytków wpisany jest 1 obiekt pod *Nr B -11 na podstawie decyzji z dnia 13 czerwca 1955 r.* oraz 13 poz. pod *Nr B -17/39 na podstawie decyzji z dnia 9 listopada 1970r.* Wyposażenie kościoła tworzą głównie barokowe ołtarze z rzeźbami i obrazami, z wcześniejszego okresu pochodzi późnogotycka chrzcielnica z barokową pokrywą.

Wyposażenie kościoła par. p.w. św. Małgorzaty w Graboszewie wpisane jest do rejestru zabytków pod *Nr B-26/93 na podstawie decyzji z dnia 23 czerwca 1971 r. (27 pozycji).* Na wyposażenie składają się m.in. barokowe ołtarze, kamienna, gotycka chrzcielnica, renesansowa ława lokatorska, ambona, krucyfiksy, renesansowe epitafium rodziny Młodziejewskich.

Kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP w Ostrowie Kościelnym posiada obiekty ruchome wpisane do rejestru zabytków pod *Nr B-28/95 na podstawie decyzji z dnia 23 czerwca 1971r. (18 pozycji).* Wyposażenie kościoła stanowią m.in. barokowe ołtarze z obrazami, późnogotycka, kamienna chrzcielnica.

W kościele par. p.w. Św. Trójcy w Skarboszewie do rejestru zabytków wpisanych jest 9 obiektów pod *Nr B-30/97 na podstawie decyzji z dnia 30 czerwca 1971 r.* Główne wyposażenie kościoła pochodzi z okresu jego budowy, pocz. XX w.

Wyposażenie kościoła par. p.w. św. Jadwigi w Stawie wpisane zostało do rejestru zabytków pod *Nr B-36/170 na podstawie decyzji z dnia 8 grudnia 1971r. (20 pozycji).* W wyposażeniu kościoła m.in. barokowy

ołtarz główny, dwa boczne ołtarze w stylu rokokowym, dwie kamienne gotyckie kropielnice, ambona, chrzcielnica rokokowa z rzeźbą pelikana na gnieździe.

W wyposażeniu kościoła par. p.w. św. Doroty w Strzałkowie, pochodzącego z 1934 r., znajduje się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod *Nr B-24/87 na podstawie decyzji z dnia 22 czerwca 1971r.*

W kościele par. p.w. św. Urszuli w Szemborowie do rejestru zabytków wpisane są 3 obiekty pod *Nr B-37/171 na podstawie decyzji z dnia 8 grudnia 1971 r.*

6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Strzałkovo nie występują układy urbanistyczne i ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono też parków kulturowych. Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki dworskie i pałacowe w miejscowościach: Babin, Chwalibogowo, Chwałkowice, Graboszewo, Kościanki, Młodziejewice, Paruszewo, Radłowo, Skape, Słomczyce, Staw, Strzałkovo, Unia, Wólka.

6.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 r., Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446).

Dziedzictwo archeologiczne jest więc bogactwem kulturowym

pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności człowieka wraz z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać dla dobra ogółu i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej kultury, którzy z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Strzałkowo znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Jest to grodzisko pierścieniowate w miejscowości Graboszewo (st. nr 1 w miejscowości Graboszewo, ob. AZP 55-35/60) datowane na podstawie materiału ruchomego na okres wczesnego średniowiecza. Stanowisko zostało wpisane do rejestru zabytków pod numerem 411/Wlkp/C w dnia 31.01.2011 r.

6.5.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Strzałkowo znajdują się dwa udokumentowane stanowiska o własnej formie krajobrazowej. Oba zlokalizowane są w miejscowości Graboszewo.

Pierwsze to wspomniane wyżej grodzisko pierścieniowate wpisane do rejestru zabytków. Zlokalizowane jest wśród pól uprawnych i podmokłych łąk, około 2000 m na północ od kościoła w Graboszewie i około 700 m na zachód od Paruszewa przy południowej granicy Lasu Paruszewskiego. Jest to grodzisko pierścieniowate ze śladami fosy. Grodzisko ma nieregularny kształt (wydłużony owal 10x18m, szerokość podstawy: 40-50 m, wysokość wału ok. 3 m), majdan przedzielony jest wałem ziemnym na dwie nierówne części (być może jest to wynikiem rozbudowy grodziska). W pobliżu grodziska natrafiono na pozostałości osady późnośredniowiecznej. Stanowisko nie było badane wykopaliskowo.

Stanowisko drugie to owalny kopiec przy zachodniej stronie koryta strumienia Struga, na południowy-wschód od mostu, po wschodniej stronie zabudowań wsi Graboszewo, z charakterystycznym, dużym rozwidlonym dębem o średnicy 1,3 m. Obiekt na fotografii z lat 50. XX w. (1956 r.?) w archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu określony został jako kurhan. Tak samo oznaczono go na szkicu J. Magalskiego z 1960 r. (MAP). Niejasny jest jego charakter – kurhan lub grodzisko stożkowate. Brak śladów fosy. W trakcie badań powierzchniowych nie zarejestrowano materiału zabytkowego, a podczas badań sondażowych prowadzonych w roku 2009 zarejestrowano warstwę spalenizny.

Z badań przeprowadzonych w latach 50. XX w i ze źródeł pisanych wiemy o istnieniu jeszcze co najmniej jednego grodziska na tym obszarze (nie ujętego w ewidencji AZP). Jednak trudne warunki terenowe nie pozwoliły dotychczas na rozpoznanie stanowiska.

6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Obszar gminy Strzałkowo został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 70., 80. i 90. XX wieku. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Strzałkowo. Dotychczas na omawianym terenie zewidencjonowano 209 stanowisk archeologicznych, na które składa się 393 faktów osadniczych przedstawionych w tabeli poniżej:

<i>stanowiska o własnej formie krajobrazowej</i>			<i>cmentarzyska</i>	<i>Osady, ślady osadnicze, punkty osadnicze</i>	<i>ogółem</i>
<i>dwory</i>	<i>grodziska</i>	<i>fortyfikacje ziemne</i>	8	383	393
0	2	0			

* dane przytoczone za ewidencją zabytków archeologicznych gminy Strzałkowo wykonaną w roku 2015

Na podstawie podziału Polski na jednostki fizycznogeograficzne obszar obejmujący gminę Strzałkowo został zaliczony do podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, w makroregionie Pojezierze Wielkopolskie, w mezoregionie Równina Wrzesińska. Natomiast zgodnie

z podziałem geomorfologicznym Polski Nizina Wielkopolska jest podzielona na Wysoczyznę Gnieźnieńską, a subregion obejmujący gminę Strzałkowo to Równina Wrzesińska, Równina Słupecka oraz Obniżenie Strugi ciągnące się z północy na południe.

Równina Wrzesińska jest płaską wysoczyzną morenową. W północnej części gminy w rejonie Szemborowa stanowi płaską powierzchnię erozyjną, o nachyleniu w kierunku południowo-wschodnim ku Obniżeniu Strugi. Obniżenie Strugi obejmuje swym zasięgiem dolinę Strugi z zaznaczonymi w terenie zboczami. Na jej dnie zalegają złoża torfu.

Równina Słupecka obejmuje swym zasięgiem północno-wschodni fragment gminy i stanowi obszar przejściowy między równiną morenową i sandrową. Rzeźba terenu charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem. W większości teren jest płaski, pozbawiony charakterystycznych elementów rzeźby za wyjątkiem rynnowego obniżenia doliny cieką Strugi o południkowym przebiegu. Jest to wyraźnie zaznaczone w krajobrazie obniżenie terenu dochodzące do kilku metrów. Pozostałe obszary dolinne tylko nieznacznie zarysowują się w krajobrazie gminy.

Koncentracje osadnictwa pradziejowego czy średniowiecznego czytelne są wzdłuż rzeki Strugi oraz jej dopływów, zajmując krawędź lub stok doliny. Pozostały teren był raczej zasiedlany sporadycznie, gdyż większość stanowisk tu zarejestrowanych to niewielkie osady i ślady osadnicze. Dopiero w czasach nowożytnych obserwuje się intensyfikację osadnictwa.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy pochodzą z środkowej epoki kamienia - mezolitu (8000 lat p.n.e.). Są to zwykle pojedyncze znaleziska w postaci wyrobów krzemienych.

Od tego czasu obszar ten był nieprzerwanie zasiedlony, o czym świadczą znaleziska z następnych epok, poczynając od młodszej epoki kamienia – neolitu. Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki

jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Wzrost osadnictwa grup ludzkich na omawianym terenie w epoce neolitu widoczny jest zwłaszcza na przykładzie ludności kultury pucharów lejkowatych. Ludność tej kultury zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmowych wzniesień. Ich pozostałości zarejestrowano między innymi w okolicach miejscowości Unia, Wólka.

Sporadyczne są natomiast ślady obecności na tych terenach ludności kultury amfor kulistych rozwijającej się prawie równolegle z kulturą pucharów lejkowatych.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny. Wyroby brązowe docierały początkowo na te tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Z wczesnej epoki brązu znamy tylko kilka stanowisk osadniczych zlokalizowanych na terenie dzisiejszej gminy Strzałkowo. Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać tzw. kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytним wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie dzisiejszej gminy Strzałkowo jest bogato reprezentowane przez osady zlokalizowane w okolicach miejscowości: Brudzewo, Chwałkowice, Janowo,

Młodziejewice, Wólka, Unia. Bardzo interesujące są również informacje o cmentarzyskach: ludności kultury łużyckiej w okolicach miejscowości Unia i Wólka oraz ludności kultury pomorskiej w Młodziejewicach. Przepuszczalnie z pierwszego z nich pochodzi bardzo rzadkie na ziemiach polskich znalezisko – naczynie z brązu stanowiące import z terenu Italii.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze dzisiejszej gminy Strzałkowo notujemy bardzo liczne stanowiska identyfikowane jako pozostałości osadnictwa ludności kultury przeworskiej. Zostały one zarejestrowane między innymi w okolicach miejscowości: Chwałkowice, Janowo, Wólka, Brudzewo. Natomiast cmentarzysko wykorzystywane przez ówczesną ludność zlokalizowano w okolicach miejscowości Wólka.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne są fazy powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie

bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego. Na szczególną uwagę zasługują tutaj grodziska zarejestrowane w okolicach miejscowości Graboszewo.

Można stwierdzić, że na obszarze dzisiejszej gminy Strzałkowo osady datowane na czasy średniowiecza i okres nowożytny stanowią bardzo liczną grupę zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości.

6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Większość odkrytych stanowisk na terenie gminy Strzałkowo znamionuje znaczący stopień zniszczenia. Wynika to z konsekwencji współczesnych perturbacji osadniczych, zwłaszcza rozwoju nowego osadnictwa, ale także ze zniszczeń wywołanych przebudową w dawnych czasach.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są więc

inwestycje budowlane i przemysłowe (zauważyć należy, że badania archeologiczne prowadzone na terenie samego Strzałkowa stwierdziły znaczne zniszczenie nawarstwień kulturowych poprzez prace budowlane prowadzone w XIX i XX.), zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa i rozbudowa dróg (do roku 2020 zaplanowano przebudowę drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie geodezyjnym Skąpe, przebudowę drogi gminnej Podkornaty - Katarzynowo, Strzałkowo – Pospólno - Kokczyn Pierwszy, Słomczyce - Słomczyce Parcele, Staw Pierwszy - Staw Drugi, Szemborowo - Szemborowo Parcele, przebudowa ulic w Strzałkowie: Rolniczej, Górnej, Andrzejewskiego, Makowej, Wrzosowej, Różanej, Fiołkowej, Malwowej, Magnoliowej, Miodowej, Powidzkiej, Polnej, Rubinowej, Ogrodowej, Sosonowej, Świerkowej, Jałowcowej, Jodłowej, Cyprysowej, przebudowę drogi powiatowej w ciągu ul. Gen. Sikorskiego, ul. Paruszewskiej, ul. ks. Marusarza, ul. Ostrowskiej, ul. Powidzkiej), rozbudowa sieci wodociągowych (do roku 2020 zaplanowano wykonanie sieci wodociągowej na terenie gminy Strzałkowo, budowę sieci wodociągowej Słomczyce - Strzałkowo, budowę sieci wodociągowej w miejscowości Staw) i kanalizacyjnych (do roku 2020 zaplanowano budowę sieci sanitarnej w rejonie ulicy Sosnowej, Paruszewskiej, Polnej, Powidzkiej, Słonecznej, Zielonej, Jagiellonów w miejscowości Strzałkowo; budowę systemu kanalizacji sanitarnej dla miejscowości: Wólka, Staw, Brudzewo, Góry, Szemborowo, Kokczyn Pierwszy, Kokczyn Drugi, Chwałkowice, Sierakowo, Babin, Babin Olędry, Słomczyce), elektrowni wiatrowych, a także wszelkiego typu eksploatacje zasobów naturalnych

Przebudowa układów urbanistycznych i ruralistycznych prowadzi więc do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze

materialnej mieszkańców. W obrębie Strzałkowa, wszelkiego rodzaju prace budowlane wywołały znaczne zniszczenia zabytkowej substancji. Stąd rodzi się nieodzowna potrzeba prowadzenia prac archeologicznych nadzorujących wszelkie prace budowlane.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest także działalność rolnicza, a zwłaszcza głęboka orka (obszar gminy ma typowo rolniczy charakter ze znaczną przewagą gruntów ornych). Natomiast najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwił tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Natomiast stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków (grodzisko zlokalizowane w miejscowości Graboszewo - wpisane do rejestru zabytków pod numerem 411/Wlkp/C w dnia 31.01.2011 r.) objęte ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tj. Dz. U. z 24.10.2014 r.,

poz. 1446). Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionego stanowiska.

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Zmiana *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo* została uchwalona przez Radę Gminy Uchwałą Nr XV/128/2012 z dnia 19 kwietnia 2012 r..

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W *Studium* jako cel nadrzędny – misję przyjęto:

Dalszy rozwój głównych funkcji gminy wraz ze wzrostem poziomu życia mieszkańców Strzałkowa. Rozwój będzie następował z zachowaniem zasad ładu przestrzennego, w tym z poszanowaniem wartości środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

W części I. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”, pkt 2 „Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego”, ppkt 2.6.4. „Parki” wymieniono parki na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków w miejscowościach: Babin, Chwalibogowo, Chwałkowice, Graboszewo, Kościanki, Młodziejewice, Paruszewo, Radłowo, Skape, Słomczyce, Staw, Strzałkowo, Unia i Wólka. Poniżej przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej:

Zabytkowe parki podlegają ochronie w granicach założeń oraz w ich najbliższym otoczeniu. W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a) historyczna parcelacja zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów,
- b) zachowanie zabytkowej zieleni.
- c) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- d) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

W punkcie 3 „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, przedstawiono rys historyczny wsi Strzałkowo oraz krótką charakterystykę najcenniejszych zabytków sakralnych na terenie gminy: kościoła par. p.w. św. Marii Magdaleny w Brudzewie, kościoła par. p.w. św. Małgorzaty w Graboszewie, kościoła par. p.w. św. Trójcy w Skarboszewie, kościoła par. p.w. św. Jadwigi w Stawie.

W punkcie 3.2. „Obiekty i obszary chronione” wymieniono wszystkie obiekty na terenie gminy podlegające ochronie konserwatorskiej, wpisane i nie wpisane do rejestru zabytków. Wykaz obejmuje obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze oraz zabytki archeologiczne. Strefy występowania stanowisk archeologicznych, granice ochrony konserwatorskiej zespołów dworsko- i pałacowo-parkowych oraz lokalizacje nieczynnych cmentarzy ewangelickich przedstawiono na załącznikach graficznych.

W części II „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – kierunki zagospodarowania przestrzennego” pkt 3 poświęcony został w całości ochronie dziedzictwa kulturowego. Podkreślono rolę samorządu terytorialnego w zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla szeroko rozumianej ochrony dóbr kultury. Przedstawiono cele ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględniane przy opracowywaniu planów dla poszczególnych obszarów gminy Strzałkowo:

A. Ochrona przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg,
- utrzymanie historycznych układów przestrzennych wsi, zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu,

- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych,
- kontynuowanie tradycji w kształtowaniu krajobrazu kulturowego i nawiązanie do historycznych i regionalnych rozwiązań w jego kształtowaniu,
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu,
- przeciwdziałanie zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy),
- ograniczenie lokalizacji obiektów wymagających makroniwelacji i znacznych przekształceń topografii oraz zasobów przyrodniczych.

B. Ochrona indywidualnych wartości obiektów kultury materialnej:

- ochrona przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych,
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk i cmentarzysk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową, zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym kościołów, szkół, obiektów usługowych, produkcyjnych, wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków oraz zewidencjonowanej zabudowy zagrodowej i innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
- utrzymanie i eksponowanie układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, urządzeń technicznych i komunikacyjnych,
- utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego i sposobów jego wyeksponowania,
- zapobieganie powstawania ubytków w zabudowie historycznej,
- kształtowanie wysokich walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno - turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych.

W punkcie 3.1. przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej:

- 1) Na obszarach wpisanych do rejestru zabytków likwidacja obiektów budowlanych oraz drzewostanu i zmiana zagospodarowania terenu wymaga zgody organu właściwego ds. ochrony zabytków.
- 2) Na obszarach wpisanych do rejestru zabytków lokalizacja nowych

obiektów oraz przekształcenia obiektów istniejących winno być poprzedzone wydaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem ds. ochrony zabytków.

3) Obowiązuje utrzymanie wszystkich zabytkowych obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków.

4) Obowiązuje zachowanie dobrego stanu technicznego i estetycznego tych obiektów. Wszelkie prace remontowe i konserwatorskie zewnętrzne i wewnętrzne wymagają wykonania projektu i uzgodnionego z organem właściwym ds. ochrony zabytków. Obowiązuje także utrzymanie właściwego stanu estetycznego otoczenia tych zabytków, w tym: zieleni, małej architektury i zagospodarowania posesji sąsiadujących.

Założenia sakralne i rezydencjonalne oraz parki

Podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu. Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
- b) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- c) zachowanie zabytkowej zieleni,
- d) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie: lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- e) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

Cmentarze

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- a) historycznej parcelacji,
- b) historycznego rozplanowania,
- c) zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d) zabytkowej zieleni

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz jego najbliższym otoczeniu. Postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 50 m, i wyłączenie jej spod zabudowy. Nieczynne cmentarze ewangelicko-augsburskie wymagają rewaloryzacji. Ewentualna zmiana sposobu użytkowania tych terenów jest dopuszczalna pod warunkiem zachowania znajdujących się na nich obiektów zabytkowych,

które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Pojedyncze obiekty budowlane (użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki)

Ochrona obejmuje obiekty wraz z ich najbliższym otoczeniem. Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

Wszelkie prace planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

1) pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz zlokalizowanych na obszarach wpisanych do rejestru zabytków,

2) opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie – w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów ujętych w spisie.

W p. 3.2. przedstawiono zasady ochrony stanowisk archeologicznych:

Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z art. 6 ust. 1, pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U. Nr 162, poz. 1568. Na obszarze występowania stanowisk archeologicznych, oraz w strefie ich ochrony, podczas wykonywania robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych:

1) Zmiany sposobu użytkowania terenów w strefach W oraz wykonanie prac niwelacyjnych lub ziemnych należy uzgadniać

z właściwym organem ds. ochrony zabytków, który może zażądać przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych lub nadzoru archeologicznego nad prowadzonymi pracami.

2) Na obszarach ochrony stanowisk archeologicznych należy ograniczyć użytkowanie terenu do dotychczasowego, o ile nie zostało ono zakwalifikowane jako niszczące, zachowanie zastanej topografii oraz warstw gruntowych w stanie niezmienionym.

3) Na terenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska archeologicznego obowiązuje zasada zgłaszania służbie konserwatorskiej zamiarów podejmowania prac ziemnych związanych z wykonywaniem głębokich wykopów, robót melioracyjnych, budową tras komunikacyjnych i instalacji infrastruktury podziemnej oraz w przypadku podejmowania zalesień użytków rolnych.

7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Strzałkowo nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego:

1. Uchwała Nr VI/34/03 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo obejmującego tereny we wsiach Skarboszewo i Graboszewo.

art. 9. Wieś Graboszewo. Ustala się tereny zieleni parkowej, usług komercyjnych, takich jak: hotel, pensjonat, kawiarnia, biura, gabinety, klub, siłownia, przedszkole prywatne, centrum nauki języków obcych, centrum rehabilitacji i odnowy, zajazd itp. z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej.

Park krajobrazowy z 1 poł. XIX w. Wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 4 września 1989 r. nr rejestru A-429/171. Skala i forma architektoniczna projektowanej zabudowy powinna nawiązywać do XIX-wiecznej zabudowy

rezydencjonalnej rejonu Strzałkowa. Dopuszcza się łączenie funkcji usługowej z funkcją mieszkaniową w miejscu dawnego dworu i oficyny. Przy projektowaniu obiektów na terenie parku należy przestrzegać sytuowania osi architektonicznej oraz zadbać o całość kompozycji z uwzględnieniem historycznych lokalizacji budynków w celu przywrócenia w przyszłości parkowi jego dawnej świetności. Zabudowa parku odbywać się musi z uwzględnieniem zasad projektowania obiektów usługowych, kultury lub sportu oraz warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Zakaz budowy wolnostojących budynków gospodarczych. Dokumentacja architektoniczno-budowlana projektowanej zabudowy wymaga uzgodnienia ze służbą konserwatorską. Zakaz dokonywania podziałów nieruchomości.

2. Uchwała Nr XIII/87/03 Rady Gminy w Strzałkowie z dnia 23 października 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo w obrębie geodezyjnym Wólka w rejonie skrzyżowania drogi krajowej nr 92 z drogą wojewódzką nr 260W;

art. 8, pkt 5. ZP – zieleń parkowa. Park podworski przy szkole, zabytkowy zespół dworsko-folwarczny – możliwość lokalizacji urządzeń sportowo-rekreacyjnych jako funkcji uzupełniającej dla obiektów szkoły i przedszkola oraz usług publicznych. Wszelkie inwestycje i podziały w obrębie tego terenu podlegają uzgodnieniu ze służbą konserwatorską.

3. Uchwała Nr XXX/189/05 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 2 czerwca 2005 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Strzałkowo;

art. 7. W p. 1 wymieniono obiekty na terenie Strzałkowa wpisane do rejestru zabytków, w p. 2 obiekty objęte ochroną konserwatorską nie wpisane do rejestru zabytków (na podstawie wykazu przesłanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegaturę w Koninie). 3. Ustala się obowiązek każdorazowego sprawdzania aktualnego rejestru zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę. 4. Obiekty zabytkowe wymienione w rejestrze zabytków podlegają ochronie w granicach działek geodezyjnych, na których są zlokalizowane. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz ich

najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają pozwolenia odpowiednich służb konserwatorskich. 5. Pojedyncze obiekty budowlane – postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy. 6. Na terenach cmentarzy objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- I. zachowanie historycznej parcelacji,
- II. zachowanie historycznego rozplanowania,
- III. zachowanie obiektów zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- IV. zachowanie zabytkowej zieleni.

7. Na terenach parków objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- a. zachowanie historycznego rozplanowania,
- b. zachowanie zabytkowej zieleni,
- c. zachowanie obiektów o zabytkowej architekturze,
- d. podporządkowanie nowych projektowanych obiektów układowi historycznemu w zakresie lokalizacji obiektu, jego skali i formy.

8. Wszystkie zmiany, które właściciel planuje w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską, wymagają uzyskania zezwolenia odpowiednich służb konserwatorskich.

4. Uchwała Nr XIII/69/07 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 25 października 2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Strzałkowo (rejon ulicy Powstańców Wielkopolskich);

art. 7. Zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego:

1) teren objęty planem położony przy ul. Powstańców Wielkopolskich stanowi zabytkowy zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego. Jednorodny stylistycznie zespół architektoniczny, który tworzą kościół i pastorówka, został założony w końcu XIX w. (1898 r.). 2) zabytkowy zespół kościoła w całości objęty jest strefą ochrony konserwatorskiej. Inwestycje planowane, a zwłaszcza: remont obiektów, rozbudowa i przebudowa, rozbiórka, budowa nowych obiektów, zagospodarowanie działki (w tym m.in. projektowanie zieleni, budowa chodników), wycinki,

montaż reklam wizualnych na obszarze objętym ochroną wymagają uzyskania pozytywnej opinii Konserwatora Zabytków.

5. Uchwała nr XXIX/182/09 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla inwestycji celu publicznego w zakresie lokalizacji dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV Kromolice - Pątnów na odcinku położonym w gminie Strzałkowo;

art. 8. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie realizacji zadania inwestycyjnego obowiązek prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji w obrębie wykopów budowlanych, w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania z WUOZ Poznaniu, delegatura w Koninie, które inwestor winien uzyskać przed otrzymaniem pozwolenia na budowę. W przypadku odkrycia nieujawnionych na powierzchni obiektów archeologicznych nastąpi konieczność przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych.

6. Uchwała nr XXXV/225/09 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Strzałkowie w rejonie ulicy Al. Prymasa Wyszyńskiego i ulicy Sosnowej;

art. 10. W przypadku odnalezienia podczas prowadzonych prac ziemnych obiektów archeologicznych, należy niezwłocznie powiadomić właściwe organy służby ochrony zabytków, celem określenia warunków dopuszczających realizację inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej.

7. Uchwała nr IV/21/2011 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 27 stycznia 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla inwestycji – farma elektrowni wiatrowych oraz ustalenie zakazu zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej na terenach położonych w obrębie geodezyjnym: Skarboszewo, Strzałkowo, Paruszewo w gminie Strzałkowo, część „A”;

art. 9. dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na terenach ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Koninie, inwestycji związanych

z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu objętego planem, a wymagających prac ziemnych, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych.

8. Uchwała nr VI/43/2011 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 2 czerwca 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Strzałkowie w rejonie ulicy Al. Prymasa Wyszyńskiego i drogi gminnej nr 424023;

art. 13. W przypadku odnalezienia podczas prowadzonych prac ziemnych obiektów archeologicznych, należy niezwłocznie powiadomić właściwe organy służby ochrony zabytków, celem określenia warunków dopuszczających realizację inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej.

9. Uchwała nr XI/73/2011 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 29 września 2011r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla inwestycji – elektrowni wiatrowej oraz ustalenie zakazu zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej na terenie położonym w obrębie geodezyjnym Babin w gminie Strzałkowo;

art. 11.1. Wokół istniejącego cmentarza obowiązuje strefa ochrony konserwatorskiej. 2. W przypadku odnalezienia podczas prowadzenia prac ziemnych obiektów archeologicznych, należy niezwłocznie powiadomić właściwe organy służby ochrony zabytków, celem określenia warunków dopuszczających do realizacji inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej.

10. Uchwała nr X/80/2011 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 10 listopada 2011r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo, obejmującego tereny miejscowości Strzałkowo (rejon ulicy Paruszeńskiej);

art. 6 Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: Nową zabudowę należy projektować i realizować w sposób nie naruszający walorów otaczającej przestrzeni. W szczególności należy unikać stosowania zabudowy o formach nadmiernie eksponujących nową zabudowę, głównie o agresywnych barwach.

11. Uchwała nr XV/129/2012 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie lokalizacji zabudowy przemysłowej i usługowej w rejonie miejscowości Wólka w obrębie geodezyjnym Wólka; art. 9. W przypadku odnalezienia podczas prowadzonych prac ziemnych obiektów archeologicznych, należy niezwłocznie powiadomić właściwe organy służby ochrony zabytków, celem określenia warunków dopuszczających realizację inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej.

12. Uchwała nr XIX/166/2012 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie lokalizacji zabudowy mieszkaniowej i usługowej w rejonie miejscowości Słomczyce w obrębie geodezyjnym Babin gmina Strzałkowo; art. 12. W przypadku odnalezienia podczas prowadzonych prac ziemnych obiektów archeologicznych, należy niezwłocznie powiadomić właściwe organy służby ochrony zabytków, celem określenia warunków dopuszczających realizację inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej.

13. Uchwała nr XXII/199/2013 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 14 marca 2013r. w sprawie zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Strzałkowo; art. 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Ustala się następujące kategorie obiektów zabytkowych:

- obiekty środowiska kulturowego wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty objęte ochroną konserwatorską.

2. Zasady ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych:

- 1) ustala się obowiązek każdorazowego sprawdzania aktualnego rejestru zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę;
- 2) obiekty zabytkowe objęte ochroną konserwatorską podlegają ochronie w granicach działek geodezyjnych, na których są zlokalizowane;
- 3) wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu

użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają pozwolenia odpowiednich służb konserwatorskich;

4) w odniesieniu do pojedynczych obiektów budowlanych wymaga się zachowania zabytkowej formy architektonicznej w zakresie jego skali i formy;

5) na terenach cmentarzy objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- a) zachowanie historycznej parcelacji,
- b) zachowanie historycznego rozplanowania,
- c) zachowanie obiektów zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d) zachowanie zabytkowej zieleni,

6) Na terenach parków objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- a) zachowanie historycznego rozplanowania,
- b) zachowanie zabytkowej zieleni,
- c) zachowanie obiektów o zabytkowej architekturze,
- d) podporządkowanie nowych projektowanych obiektów historycznemu układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji obiektu, jego skali i formy,

7) wszystkie zmiany, które właściciel planuje w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską, wymagają uzyskania zezwolenia odpowiednich służb konserwatorskich;

8) nową zabudowę należy projektować i realizować w sposób nie naruszający walorów otaczającej przestrzeni, w szczególności należy unikać stosowania zabudowy o formach i barwach nadmiernie eksponujących nową zabudowę.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z konserwatorem zabytków.

Inwestycje na terenie gminy Strzałkowo, na obszarach dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Północno-wschodnia część gminy Strzałkowo znajduje się w obrębie *Powidzko - Bieniszewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* utworzonego Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29 stycznia 1986 r. w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego i zasad korzystania z tych obszarów. Omawiany obszar o całkowitej powierzchni 460 km² jest najważniejszym ogniwem ekologicznym systemu ochrony ze względu na największą w skali dawnego województwa konińskiego koncentrację walorów przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjnych. Jest to najcenniejszy pod względem morfotycznym obszar mający żywą rzeźbę młodoglacjalną. Cechuje go ogromne bogactwo tak charakterystycznych form jak rynny polodowcowe, wzgórza moreny czołowej, płaska i falista forma moreny dennej, liczne jeziora: Powidzkie, Niedzięgiel, Suszewskie, Wilczyńskie, Budziślawskie, Ostrowickie, w znacznej części linii brzegowej otoczone lasami.

Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment Pojezierza Gnieźnieńskiego połączony ciągiem wzgórz moreny czołowej z resztką dawnej Puszczy Bieniszewskiej. Puszcza Bieniszewska zajmuje obszar o powierzchni 952,5 ha, obejmując zwarty kompleks żywnych lasów liściastych, w większości dobrze zachowanych lasów gradowych oraz łągów. Obszar włączony jest do europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Na terenie gminy Strzałkowo indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Radłowo, leśnictwo – dąb szypułkowy o obwodzie 410 cm (nr rejestru 10)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm (nr rejestru 29)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm (nr rejestru 30)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 600 cm (nr rejestru 31)
- Graboszewo – dąb szypułkowy, 2 drzewa o obwodach 380 i 260 cm (nr rejestru 38)
- Strzałkowo, leśniczówka – dąb szypułkowy o obwodzie 350 cm (nr rejestru 41)
- Wólka – aleja kasztanowców złożona z ok. 70 drzew, dł. 200 m, obwód drzew 200-300 cm (nr rejestru 92)
- Chwałkowice – dąb bezszypułkowy, 3 drzewa o obwodach 300, 250, 250 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 99)
- Chwałkowice – szpaler lipowy o długości 150 m złożony z ok. 30 drzew o obwodach 120 – 210 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 100)
- Wólka – dąb bezszypułkowy, 3 drzewa o obwodach 350 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 101)
- Wólka – topola biała, 6 drzew o obwodach 250-300 cm, w parku zabytkowym (nr rejestru 103)
- Graboszewo – aleja wiązowa złożona z ok. 80 drzew na długości 200 m o obwodach 150-250 cm w parku zabytkowym (nr rej. 104)
- Graboszewo – aleja grabowa złożona z ok. 60 drzew na długości 100 m o obwodach 100-150 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 105)
- Paruszewo – lipa drobnolistna o obwodzie 500 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 106)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 530 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 107)
- Wólka – buk pospolity o obwodzie 300 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 108)

- Unia – dąb szypułkowy o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 133)
- Unia – grab pospolity o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 134)
- Staw – platan klonolistny o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 135)

8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków jest zróżnicowany. W najlepszym stanie technicznym znajdują się obiekty będące własnością Kościoła. W najgorszej sytuacji są nieużytkowane zespoły dworsko- i pałacowo - parkowe będące własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Babin – park dworski

Zespół dworsko-parkowy i folwarczny powstał w 2 poł. XIX w. Był wówczas własnością rodziny Skałowskich. Do dnia dzisiejszego zachował się jedynie park, założony w stylu krajobrazowym z elementami regularnymi w postaci alei lipowej i dwóch alei grabowych. Zachowany liczny starodrzew, którego stan zdrowotny jest zadowalający. Park na skutek braku pielęgnacji jest zaniedbany. Nastąpił nadmierny rozrost samosiewów i krzewów unieczelniających kompozycję parku. Zatarciu uległ układ komunikacyjny.

Własność Gminy Strzałkowo.

Burdzewo – zespół kościoła par. p.w. św. Marii Magdaleny

Kościół zbudowany w 1826 r. z fundacji Józefata Mikorskiego, właściciela wsi. Murowana, neogotycka fasada pochodzi z końca XIX w. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Jednonawowy, z nieco węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie, przy którym od północy zakrystia. Do nawy od północy przylega kaplica na planie prostokąta zamknięta trójbocznie, od południa kruchta. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Dachy kryte gontem. Wewnątrz strop płaski.

W 1984 r. wykonano deskowanie wewnątrz świątyni. Prace

konserwatorskie zewnętrzne szalowania i pokrycia dachu przeprowadzono w 2006 r. Kolejny remont ścian zewnętrznych, więźby dachowej i pokrycia w 2009 r. W tym samym roku kościół wyposażono w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu.

Drewniana dzwonnica z 1 poł. XIX w. przykryta czterospadowym dachem z latarnią, krytym gontem. Remont dzwonnicy przeprowadzono w 2007 r.

Kościół usytuowany na niewielkim wzniesieniu otacza od strony północnej mur ceglany z uzupełnieniami z kamienia polnego, od strony zachodniej mur kamienny. Remont ogrodzenia prowadzony jest etapami od 2011 r.

Obiekty utrzymane w dobrym stanie technicznym.

Chwalibogowo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony ok. 1820 r. staraniem rodziny Zielonackich, którzy rezydowali tu do 1918 r. W okresie międzywojennym właścicielem dóbr była rodzina Szcześniewskich. Dwór i budynki gospodarcze po wojnie zostały rozebrane. W parku, o pow. ok. 3 ha, zachowały się sędziwe, rosące swobodnie i w grupach drzewa, z których najokazalsze są lipy, wiązy, klony, a także ciekawe okazy buka czerwonoлистnego i dębu piramidalnego. Stan obiektu zły. Układ komunikacyjny całkowicie zatarty, dawne klomby i trawniki zniszczone i zachwaszczone, zaniedbany kompleks wodny, na znacznej części obszaru rozrosły się podrosty drzew, które unieczystniły kompozycję parku. Od 2003 r. obiekt jest własnością prywatną.

Chwałkowice – zespół dworsko-folwarczny

Założenie dworskie powstało w 1 poł. XIX wieku z inicjatywy ówczesnych właścicieli wsi, Chrzanowskich. Dwór ulegał w późniejszym okresie przebudowom, z których decydujący wpływ na jego wygląd miała rozbudowa przeprowadzona w pocz. XX w. z inicjatywy kolejnych właścicieli dóbr – Mikulskich. Założenie parkowe powiększone zostało w k. XIX w. Budynki mieszkalne i gospodarcze pochodzą z 2 poł. XIX w. i pocz. XX w.

Dwór jest budynkiem murowanym, parterowym, nakrytym dachem

dwuspadowym pokrytym eternitem. Część północna o niskim, pulpitowym dachu ukrytym za attyką zaakcentowaną w narożach wieżyczkami. Główne wejście od strony wschodniej poprzedzone drewnianym gankiem. Dekoracja architektoniczna w postaci boniowanych elewacji, profilowanych gzymsów i opasek, podokapowych fryzów.

Założenie dworskie przejęte w 1946 r. przez Skarb Państwa, przekazane zostało w użytkowanie PGR. Budynek dworski, oficynę i dawny dom ogrodnika przeznaczono na mieszkania pracowników gospodarstwa.

Obecnie dwór zamieszkuje jedna rodzina. Stan obiektu zły; zużyta konstrukcja dachu, zniszczone, nieszczelne pokrycie, ubytki tynków zewnętrznych, przybudówka od strony północnej w częściowej ruinie.

W bardzo złym stanie znajduje się założenie parkowe. Na całym obszarze występuje duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrastających się krzewów. Zatarciu uległ układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Budynki gospodarcze, będące własnością Agencji Nieruchomości Rolnych, użytkowane są przez dzierżawcę. Ich stan techniczny ocenić należy jako dostateczny, poza spichlerzem, którego dach został zniszczony w 2015 r. na skutek silnych wiatrów.

Graboszewo – zespół kościoła par. p.w. św. Małgorzaty

Kościół zbudowany w 2 poł. XVI w. Ok. 1649 r. przedłużono nawę i dostawiono do niej kaplicę św. Izydora z fundacji Krzysztofa Marszewskiego, w XVIII w. wybudowano wieżę. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Nawa dwuczłonowa, starsza, wschodnia część szersza. Prostokątne prezbiterium nieco węższe, przy nim od północy zakrystia. Przy nawie od północy kaplica, od południa kruchta. Od strony zachodniej dwukondygnacyjna wieża konstrukcji słupowej, zwieńczona barokowym hełmem z latarnią. W nawie i kaplicy stropy, w prezbiterium pozorne sklepienie kolebkowe.

Stan zachowania obiektu dobry. W latach 2003-2009 przeprowadzono remont kapitalny obejmujący m.in. wymianę oszalowania,

remont więźby dachowej, wymianę pokrycia dachu na gont, remont wieży. W 2008 r. kościół wyposażono w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu. W latach 2011 i 2013 przeprowadzono konserwację drewnianego oszalowania i pokrycia z gontów.

Cmentarz przykościelny założony na przełomie XVI i XVII w. z zachowanymi nagrobkami właścicieli ziemskich ziemskich rodzin Hulewiczów, Zielonackich i Wilkońskich. Obiekt utrzymany w dobrym stanie. W 2014 r. naprawiono i zakonserwowano metalowe elementy nagrobków oraz bramy i furtki.

Mauzoleum rodziny Hulewiczów, właścicieli majątków w Kościankach, Młodziejewicach i Paruszewie zbudowane zostało w 1892 r. Zachowane w oryginalnej formie bryły i wystroju elewacji, nawiązującego do stylistyki gotyckiej i klasycystycznej. Stan zachowania obiektu dostateczny.

Graboszewo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy powstał w 1 poł. XIX w. i należał do rodziny Wilkońskich. Po wojnie budynki dworskie zostały zniszczone i rozebrane. Dzisiejsze założenie parkowe o pow. ok. 8 ha w ogólnych zarysach zbliżone jest do pierwotnego. Zachowany cenny i liczny starodrzew z pomnikowymi alejami, grabową i wiązową. Park przez lata był zaniedbany, nie pielęgnowany. Od 2001 r. jest własnością prywatną. Obecny właściciel przeprowadził gruntowne prace porządkowe obejmujące usunięcie drzew obumarłych, nadmiernie rozrosłych samosiewów i zdziczałych krzewów. Odtworzono układ komunikacyjny, zieleń parkową uzupełniono o nowe nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych.

Kościanki – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. poł. XIX w. przez ówczesnego właściciela dóbr, Stanisława Hulewicza. Dwór po wojnie został całkowicie przebudowany i przeznaczony na potrzeby szkoły podstawowej, obecnie mieszkania socjalne. Dzisiejsze założenie parkowe znacznie odbiega od stanu pierwotnego. Zniszczony został sędziwy drzewostan w części przydworskiej, zdewastowany kompleks wodny. Na skutek braku pielęgnacji nastąpił nadmierny rozrost samosiewów

i zdziczałych krzewów. Zatarty układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja. Własność Gminy Strzałkowo.

Łęczec – cmentarz jeniecki

Cmentarz jest pozostałością po obozie jenieckim założonym przez Niemców, który istniał tu w latach 1914-1924. Jedynym zachowanym elementem jest centralnie usytuowany pomnik w kształcie niskiego obelisku, umocowanego na wysokiej, czworokątnej podstawie z ciosów kamiennych, zwieńczonego krzyżem. Na niewielkim nasypie przed pomnikiem umieszczono trzy ocalałe tablice inskrypcyjne.

W 1993 r. teren został ogrodzony. W roku 2007 wykonano remont pomnika. Umieszczono na nim dwie granitowe płyty z inskrypcjami w języku rosyjskim i niemieckim, przypominające tragiczną historię tego miejsca, odtworzono postumenty zwieńczone kulami (wg archiwalnych fotografii). Przy bramie wjazdowej zbudowano niewielki parking.

Cmentarz wcześniej porośnięty jedynie trawą, ze śladami mogił ziemnych, obecnie zarośnięty samosiejkami drzew i krzewów.

Obiekt jest własnością Skarbu Państwa we władaniu Urzędu Gminy Strzałkowo.

Młodziejewice – zespół dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. 1845 r. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Waleriana Hulewicza. Dwór przebudowany w końcu XIX w. przez Adama Hulewicza. Budynek murowany, podpiwniczony, założony na rzucie litery „U”, z dwukondygnacyjną częścią środkową i ujmującymi ją po bokach parterowymi skrzydłami utrzymanymi w linii muru elewacji frontowej, wysuwającymi się znacznie przed lico elewacji tylnej. Część środkową elewacji poprzedza portyk wsparty na dwóch kolumnach z korynckimi kapitelami i narożnych filarach.

Po wojnie w budynku mieściło się przedszkole, biblioteka, biura oraz stołówka dla pracowników gospodarstwa. Obiekt od lat nieużytkowany, niszczeje. Dzierżawca wykonał podstawowe prace zabezpieczające, jednak budynek wymaga przeprowadzenia remontu kapitalnego.

Założenie parkowe, dziś niemal całkowicie zdewastowane. Na

całym obszarze występuje duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrosłych, zdziczałych, nie pielęgnowanych krzewów, zniszczone zostały trawniki i klomby. Część drzew jest całkowicie obumarła.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Ostrowo Kościelne – kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP

Kościół wzniesiony w latach 1711-1718 z fundacji opata klasztoru cystersów cystersów Łądzie, Mikołaja Łukomskiego. Wieżę dobudowano prawdopodobnie w XIX w. Konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Salowy, z dwiema kaplicami tworzącymi plan krzyża. Prezbiterium i kaplice zamknięte trójbocznie. Przy prezbiterium od północy zakrystia, przy nawie od zachodu wieża konstrukcji słupowej z kruchtą w przyziemiu. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Wewnątrz strop. Nad drzwiami do zakrystii fragment barokowej polichromii z napisem dotyczącym fundacji świątyni.

Obiekt w bardzo dobrym stanie technicznym. W 2009 r. zakończono remont obejmujący wymianę oszalowania, remont konstrukcji wieży i odtworzenie hełmu, remont więźby dachowej. Wykonano nowe pokrycie gontem. Kościół wyposażony jest w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu. W 2011 r. przeprowadzono konserwację drewnianego oszalowania i pokrycia dachu.

Paruszewo – zespół pałacowy

Pałac powstał w swej obecnej formie w pocz. XX w. (ok. 1910 r.) w wyniku generalnej przebudowy i rozbudowy istniejącego tu wcześniej obiektu, którego pozostałości, w postaci sklepionych piwnic, przetrwały pod zachodnią częścią budynku. Prace te podjęte zostały z inicjatywy ówczesnych właścicieli majątku, Janiny z Hulewiczów i Stanisława Błociszewskich, a zaangażowano do nich architekta Stanisława Mieczkowskiego.

Pałac jest budowlą murowaną, dwukondygnacyjną, założoną na planie litery „T”. Składa się z dwóch zestawionych ze sobą prostopadłe członów zwieńczonych czterospadowymi, przykrytymi dachówką, dachami przesłoniętymi w bocznych partiach attykami zaakcentowanymi w częściach skrajnych wazonami. Od frontu zaprojektowano monumentalny, czterokolumnowy portyk zwieńczony trójkątnym

naczółkiem, w którym kartusze z herbami właścicieli: Ostoja Błociszewskich i Nowina Hulewiczów.

Po wojnie w pałacu zlokalizowano biuro gospodarstwa rolnego, mieszkania i stołówkę dla pracowników oraz przedszkole. Obiekt remontowany był w latach 1973 i 1982 (remont elewacji, zagospodarowanie piwnic na salę klubową, remont tarasu). Od 1997 r. nieużytkowany, niszczeje. W najgorszym stanie jest dach, którego zniszczenia i nieszczelności powodują liczne pęknięcia, zawilgocenia i zagrzybienia ścian, ugięcia stropów.

Wokół pałacu rozciąga się krajobrazowe założenie parkowe zajmujące powierzchnię ok. 5 ha z 1 poł. XIX w., przekształcone w pocz. XX w. Kompozycja parku zaprojektowana została ze znajomością zagadnienia, wykorzystaniem nierówności ukształtowania terenu oraz włączeniem przepływającego tędy strumienia, z którego utworzono szeroki kanał wpadający do owalnego stawu w północno-zachodniej części parku.

Brak specjalistycznej pielęgnacji w okresie powojennym spowodował intensywny wzrost samosiewów drzew i krzewów, przez co zatarta została pierwotna kompozycja parku, w tym przebieg alejek. Całkowicie zanieczyszczony jest kompleks wodny.

W 2006 r. z inicjatywy Starosty Słupeckiego przy wsparciu finansowym Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu rozpoczęto porządkowanie parku. Uporządkowano część południowo-wschodnią założenia parkowego. Usunięto wówczas zbędne samosiewy, drzewa obumarłe, częściowo wykarczowano krzewy, przeprowadzono cięcia pielęgnacyjno-odmładzające w skupinach krzewów przeznaczonych do adaptacji, teren odchwaszczono, założono trawniki. Podobnym zabiegom poddano w 2007 r. część północno-wschodnią.

Jednak w wyniku braku zainteresowania i bieżącej pielęgnacji ze strony właściciela, park ponownie staje się obszarem zaniedbanym i zarośniętym.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Radłowo – zespół dworski

Dwór zbudowany został w 1906 r. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Ferdynanda Apitz'a. Z początku stulecia pochodzi również założenie parkowe i większość zabudowań gospodarczych. W roku 1914 majątek nabył Zygmunt Mikulski, syn właściciela pobliskich Chwałkowic. Wkrótce majątek został sprzedany. W 1918 roku współwłaścicielem, a następnie od 1922 r. jedynym właścicielem został F. Alkiewicz, w którego posiadaniu pozostawało Radłowo do 1939 r. Po wojnie utworzono tu zakład rolny w ramach PGR. Budynek dworski zamieszkiwany był przez rodziny pracowników gospodarstwa.

Dwór murowany, parterowy, na wysokich piwnicach, zwieńczony wysokimi, dwuspadowymi i czterospadowymi dachami krytymi dachówką. Zróżnicowana bryła założona na rzucie prostokąta z ukośnie ustawioną narożną wieżą. Pozorny ryzalit elewacji frontowej poprzedzony jest okazałym, kolumnowym portykiem z tarasem.

Obiekt od lat nieużytkowany, niszczeje. W 2011 r. wykonano podstawowe prace zabezpieczające (uszczelnienie dachu, częściowa wymiana pokrycia), lecz obiekt wymaga przeprowadzenia remontu kapitalnego i zagospodarowania.

W podobnym stanie znajdują się, zlokalizowane na terenie parku, oficyna i dawna stajnia (nieużytkowane).

Założenie parkowe, dziś niemal całkowicie zdewastowane. Zniszczone zostały klomby i trawniki, wycięto drzewostan w części przydworskiej, pierwotna kompozycja została unieczystniona poprzez gęste podrosty, głównie nadmiernie rozrastające się krzewy bzu czarnego. Obiekty stanowią własność prywatną.

Skarboszewo – zespół kościoła par. p.w. Św. Trójcy

Kościół zbudowany w latach 1904-1906 wg proj. Clingensteina, budowniczego rządowego. Architektura nawiązuje do wzorów zaczerpniętych z epoki średniowiecza, przy czym obok rozwiązań odwołujących się do budowli gotyckich, pojawiają się formy charakterystyczne dla epoki romańskiej. Budowla murowana, nie tynkowana, założona na rzucie zbliżonym do krzyża greckiego, nakryta

wysokimi, dwuspadowymi, przenikającymi się dachami pokrytymi dachówką. Wieża zwieńczona wysmukłym hełmem w formie ostrosłupa z krzyżem u szczytu. Nawa główna nakryta sklepieniem krzyżowym, otwiera się półkolistymi arkadami ku nawom bocznym sklepionym kolebkowo.

W 2001 r. przeprowadzono remont obiektu obejmujący naprawę więźby dachowej i ceramicznego pokrycia, remont wieży, wymianę stolarki okiennej, osuszenie murów.

Posesja kościelna ogrodzona murem z cegły i kamienia, w części wschodniej z metalowymi przęsłami. Na cmentarzu przykościelnym znajdują się pochówki proboszczów skarboszewskich oraz właścicieli pobliskiego majątku w Paruszewie. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

Plebania zbudowana w 2 poł. XIX w. staraniem ks. Wojciecha Niedzielskiego, który objął parafię w 1858 r. Budynek murowany, parterowy nakryty dachem dwuspadowym. Obiekt w dobrym stanie technicznym (wymieniono stolarkę okienną, naprawiono stropy, wymieniono pokrycie z eternitu na blachę dachówkową).

Skape – zespół dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został w 2 poł. XIX w. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Pawła Zakrzewskiego. Dwór w pocz. następnego stulecia uległ spaleni. Zachowany do dziś budynek wzniesiony został dla syna Pawła Zakrzewskiego, Piotra, ok. 1910 r. Po wojnie użytkownikiem dworu i parku stała się szkoła podstawowa. Od 2000 r. obiekt jest własnością prywatną.

Dwór jest budynkiem murowanym, wzniesionym na rzucie zestawionych dwóch prostokątów o zróżnicowanej wielkości, wzbogaconym niesymetrycznie usytuowanymi ryzalitami, nakrytym wysokim dachem mansardowym. W 2011 r. rozpoczął się remont kapitalny obiektu i adaptacja na cele hotelowe.

W złym stanie znajduje się założenie parkowe. Zniszczono drzewostan w części wschodniej i północnej, południowa część parku zdewastowana i zarośnięta – zatarty układ komunikacyjny, zaniedbany drzewostan, zanieczyszczony staw. Rewaloryzacja planowana po

zakończeniu remontu budynku.

Słomczyce – zespół dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. poł. XIX w. z inicjatywy ówczesnych właścicieli dóbr, rodziny Skałowskich, przebudowany i rozbudowany na przełomie XIX i XX w. przez Jana Plewkiewicza, który objął majątek w 1897 r. Dwór jest budynkiem murowanym, podpiwniczonym, jednokondygnacyjnym, nakrytym płaskim dachem pokrytym papą. Bryła założona na planie prostokąta z pseudoryzalitami dwukondygnacyjnymi od wschodu i zachodu. Fasada poprzedzona okazałym, filarowym portykiem z tarasem.

Obiekt jest częściowo użytkowany przez lokatorów. Ogólny stan techniczny dostateczny, jednak wymaga on przeprowadzenia prac remontowych. Na stropach widoczne ślady zacieków, częściowo zawilgocone ściany, zniszczona klatka schodowa.

W złym stanie znajduje się założenie parkowe, aktualnie w znacznym stopniu zniekształcone i zaniedbane. Na całym obszarze występuje bardzo duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrastających się, zdziczałych, nie pielęgnowanych krzewów, nie wykaszanych chwastów. Zatarciu i zniekształceniu uległ dawny układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja. Brak specjalistycznej pielęgnacji spowodował znaczne ubytki w drzewostanie. Prace porządkowe prowadzone są w niewielkim zakresie w bezpośrednim otoczeniu budynku.

Obiekty są własnością Gminy Strzałkowo.

Staw – kościół par. p.w. św. Jadwigi

Kościół wzniesiony ok. 1780 r. W 1854 r. dostawiono wieżę, a w końcu XIX w. murowaną kaplicę. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Jednonawowy, z nieco węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Przy nawie od północy murowana kaplica Lutomskich, od południa kruchta, od zachodu wieża konstrukcji słupowej zwieńczona hełmem z prześwitem. Po północnej stronie prezbiterium zakrystia. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Dachy kryte blachą. Wewnątrz strop płaski. W kaplicy sklepienie krzyżowe. Drzwi od zachodu

z kartuszem rokokowym i datą „1854”.

W 1990 r. wymieniono strop i naprawiono oszalowanie, w 2000 r. wyremontowano wieżę. W latach 2009-2012 wykonano remont obiektu, obejmujący m.in. naprawę konstrukcji ścian, wymianę oszalowania, remont więźby dachowej i wymianę pokrycia z blachy na gont.

Staw – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony w 1 poł. XIX w. przez ówczesnego właściciela wsi, Henryka Lutomskiego. Po wojnie dwór został rozebrany. Z pierwotnego układu kompozycyjnego zachowały się sędziwe drzewa z pomnikowym platanem oraz cztery stawy o różnych osiach wydłużenia. Częściowemu zatarciu uległ układ komunikacyjny, pierwotnie wyznaczony m.in. przepustami między poszczególnymi akwenami. Część użytkowana przez mieszkańców na bieżąco pielęgnowana, wyposażona w urządzenia zabawowe dla dzieci. Własność Gminy Strzałkowo.

Strzałkowo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został w 1 poł. XIX w. Dwór po wojnie rozebrano. Park zachowany w stanie dostatecznym. Systematycznie usuwane są drzewa obumarłe i zagrażające bezpieczeństwu, wykaszane trawniki. Zdarzenia losowe w poprzednich latach spowodowały znaczne ubytki w drzewostanie, zatem wskazane byłoby uzupełnienie zieleni parkowej o nowe nasadzenia.

Własność Gminy Strzałkowo.

Szemborowo – zespół kościoła par. p.w. św. Urszuli

Kościół zbudowany został w latach 1905-1907. Budowla murowana, założona na rzucie zbliżonym do krzyża greckiego, którego część centralną wypełnia prostokątna nawa główna poprzedzona kruchtą, z przylegającymi doń nawami bocznymi oraz trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Do nawy głównej przylega kwadratowa w rzucie wieża, do prezbiterium zakrystia i salka parafialna na rzucie wieloboku. Nawa główna i prezbiterium nakryte dachem dwuspadowym z trójbocznym zamknięciem pokrytym dachówką, salka parafialna nakryta hełmem cebulastym, wieża baniastym hełmem z latarnią krytymi blachą miedzianą. W latach 2012- 2014 wymieniono pokrycie dachu (dachówka karpiówka),

założono nowe rynny i rury spustowe. W najbliższym czasie planowany jest remont elewacji.

Cmentarz przykościelny założony w pocz. XIX w. Najstarszy datowany nagrobek z 1887 r. Na cmentarzu znajdują się groby właścicieli ziemskich. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

Unia – zespół pałacowy

Pałac zbudowany został w początku lat dwudziestych obecnego stulecia z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Tadeusza Chrzanowskiego, według projektu architekta Kazimierza Rucińskiego.

Pałac jest okazałą, murowaną budowlą, frontem zwróconą na południe, o zróżnicowanej, horyzontalnie zakomponowanej bryle założonej na rzucie wydłużonego prostokąta, składającej się z trzech części, z których wyróżniającą jest zryzalitowana część środkowa poprzedzona portykiem wspartym na czterech masywnych filarach dźwigających taras, z dwiema narożnymi wieżami w elewacji tylnej. Bogate opracowanie elewacji w postaci pilastrów, fryzów, naczółków, architektonicznych obramień otworów okiennych. Obiekt opuszczony, nieużytkowany, w bardzo złym stanie.

Park zajmujący powierzchnię ok. 6 ha, o niezbyt czytelnej dzisiaj kompozycji, z zachowanymi jednak okazami starych drzew. Przez lata nie pielęgnowany, z zatartym całkowicie układem komunikacyjnym, zaniedbanym drzewostanem, zniszczonymi klombami i trawnikami.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Wólka – zespół pałacowo-folwarczny

Pałac zbudowany został ok. 1900 r., kiedy właścicielem dóbr był Niemiec Treppmacher, a dzierżawcą jego kuzyn – Schwanke, na miejscu poprzedniej siedziby należącej do rodzin Zakrzewskich i Chrzanowskich. Budynek murowany, dwukondygnacyjny, nakryty czterospadowym dachem pokrytym dachówką. Elewacje północna i południowa zaakcentowane ryzalitami zdobionymi pilastrami zwieńczonymi trójkątnymi frontonami.

Obiekt stanowi własność Gminy Strzałkowo, użytkowany przez Szkołę Podstawową, w dobrym stanie technicznym. W latach dziewięćdziesiątych przeprowadzono remont budynku. Wykonano m.in.

naprawę więźby dachowej, przełożenie ceramicznego pokrycia, wzmocnienie stropów, częściową wymianę tynków zewnętrznych i wewnętrznych, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową.

Park o pow. ok. 5 ha o wcześniejszej metryce (1 poł. XIX w.) założony w stylu krajobrazowym. Dobrze utrzymany i pielęgnowany w otoczeniu budynku szkoły, część nieużytkowana, wygradzona wymaga przeprowadzenia prac porządkowych.

Oficina zbudowana w 2 poł. XIX w. Pierwotnie dworek właściciela. Budynek murowany, parterowy, nakryty dachem naczółkowym pokrytym dachówką. Użytkowany jako mieszkanie i biuro gospodarstwa. W 2012 r. rozpoczął się remont kapitalny obiektu (remont konstrukcji dachu, wymiana pokrycia, odtworzenie pierwotnych elewacji, wymiana stolarki). Budynki gospodarcze dawnego folwarku, pochodzące z 2 poł. XIX wieku, zachowane w dostatecznym stanie.

Oficina i budynki gospodarcze są własnością prywatną.

9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Gmina Strzałkowo nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwoleń na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak

szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Wśród istotnych zagrożeń wymienić trzeba również indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które dla człowieka będącego ich nosicielem są wyznacznikiem działań skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej i drzwiowej, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkowa w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PCV oraz ocieplanie płytami styropianowymi, prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły dworsko-parkowe i folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

10.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Strzałkowo wykonała ewidencję zabytków nieruchomości w 2010 r.

W roku 2015 dokonano aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. Wykonano karty adresowe obiektów zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Będzie ona podlegała okresowej aktualizacji, w porozumieniu z konserwatorem zabytków, polegającej na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących, gruntownie przebudowanych, które utraciły cechy zabytkowe, uzupełnieniu o nowe obiekty oraz zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony.

Zgodnie z w/w Rozporządzeniem, w 2015 r. została wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych;

- uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- sporządzenie elektronicznej, systematycznie aktualizowanej bazy

informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Strzałkowo*” na stronie internetowej Urzędu Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- wprowadzenie różnych form prezentacji tematyki związanej z zabytkami podczas „Dni Strzałkowa”,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- określenie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy,
- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.

10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Istotą tworzenia wszelakich szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych itp.) jest cel, któremu mają służyć, zaś ów determinowany być musi atrakcyjnością miejsc i obiektów przez które przebiega. Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy Strzałkowo, ze szczególnie cennymi terenami objętymi ochroną krajobrazu, zróżnicowany przekrój stylów architektonicznych utrwalonych w drewnianych budowlach sakralnych, zespołach dworsko i pałacowo-folwarcznych otoczonych parkami, stanowią niewątpliwie atut turystyczny i poznawczy. Szlaki stanowią jedną z istotniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Na terenie gminy przecinają się lokalne i ponadlokalne rowerowe szlaki turystyczne stanowiące formę związku między sąsiednimi gminami, dla których granice administracyjne nie stanowią przeszkody, lecz wręcz implikują nowatorskie rozwiązania w zakresie szeroko pojętego zaspokajania potrzeb społecznych. Szlaki te wiodą do najciekawszych pod względem przyrodniczym i historycznym

miejsc, a znajdują się na nich także najcenniejsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach. Przy pomocy organizacji pozarządowych i w porozumieniu z właścicielami nieruchomości wskazane byłoby wykonanie tablic informacyjnych i umieszczenie ich przy najcenniejszych obiektach zabytkowych w gminie.

Wśród przebiegających przez tereny gminy szlaków, znajdują się m.in. dwie trasy opracowane przez gm. Słupca:

- *Szlak rowerowy „Miłośników Przyrody”*, trasa nr 5, długości 31,5 km, wiedzie przez miejscowości: Słupca – Słomczyce – Babin – Ciosna – Niezgoda – Powidz – Rzymachowo – Polanowo – Posada – Józefowo – Korwin – Piotrowice – Słupca.
- Trasa nr 6, długości 26,1 km, przebiega: Słupca – Bielawy – Skarboszewo – Paruszewo – Graboszewo – Unia – Krępkowo – Wólka – Strzałkowo – Słupca.

W ramach promocji gminy stworzony został projekt pod nazwą „Szlaki Rowerowe Gminy Strzałkowo” (SRS), w ramach którego zaprojektowano i oznakowano 3 szlaki rowerowe o łącznej długości 90, są to:

- ❖ *Szlak żółty*, dł. 30 km, trasa północna, wiedzie przez: Strzałkowo – Wólka – Staw – Chwałkowice – Szemborowo – Brudzewo – Skąpe – Radłowo – Ostrowo Kościelne – Kornaty – Łęczec - Strzałkowo,
- ❖ *Szlak zielony*, dł. 28,5 km, trasa południowa: Strzałkowo – Wólka – Paruszewo – Krępkowo – Unia – Kościanki – Graboszewo – Chwalibogowo - Skarboszewo – Strzałkowo,
- ❖ *Szlak czerwony*, dł. 30,1 km, Kochowo – Posada – Niezgoda – Radłowo– Ostrowo Kościelne) – Kornaty – Strzałkowo – Paruszewo – Graboszewo– Chwalibogowo – Wierzbocice – Dąbrowa – Ciężień. Jest to ponadgminny szlak łączący Strzałkowo z miejscowościami leżącymi nad Jeziorem Powidzkim oraz z Ciężeniem nad Wartą. Powyższe szlaki wpisują się w już istniejące szlaki powiatu słupeckiego.

Organizowane dotychczas rajdy rowerowe, festyny czy spotkania to zaledwie początek organizacji przedsięwzięcia turystycznego o regionalnej skali, gdyż ponadlokalna forma daje przywilej sięgnięcia po środki unijne. Gmina zaś, sama mając mniejsze możliwości, w partnerstwie z innymi

gminami podejmuje się takich zadań. Możliwość taką stwarza Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Unia Nadwarciańska”, obejmująca swym zasięgiem tereny siedmiu gmin w tym Strzałkowo. Stowarzyszenie „*tworzy warunki sprzyjające innowacyjnemu wykorzystaniu ponadprzeciętnych walorów historycznych, kulturowych oraz przyrodniczych obszaru objętego strategią dla jego rozwoju społecznego i gospodarczego, w tym turystyki kwalifikowanej (arche turystyka, agroturystyka, ekoturystyka), a także zapewnieniu mieszkańcom wysokiej jakości życia i satysfakcjonujących źródeł dochodów*”.

Z uwagi na charakterystyczne w krajobrazie kulturowym gminy wyróżniki, mocno splecione z polską kulturą i obyczajowością kapliczki przydrożne, wskazane byłoby utworzenie specjalnego szlaku z nimi związanego lub utworzenie np. ścieżki dydaktycznej jako źródło wiedzy związanej z dawnym młynarstwem – drewniane wiatraki, które już niemal zniknęły z naszego pejzażu. Wzbogacą one już istniejącą ofertę poznawczą walorów przyrodniczo – krajobrazowo - historycznych gminy, gdyż perspektywy rozwojowe gminy wiążą się również z pełniejszym wykorzystaniem wspomnianych walorów dla celów turystycznych, jak również wyeksponowaniem istniejących zasobów zabytkowych. Szczególnych szans dla takiego projektu należałoby upatrywać w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014 – 2020 oraz wsparciu dla turystyki z programu COSME. Program ma wydzielone środki finansowe, przeznaczone na promocję turystyki kulturowej, wsparcie rozwoju nowych form turystyki, rozwój markowych regionalnych produktów turystycznych, wsparcie dla transportu rowerowego.

Rozwijająca się w gminie agroturystyka, dla której wręcz znakomite warunki posiadają niektóre gospodarstwa rolne, to oczywisty atut, również zachęta do korzystania z niewątpliwych uroków poszczególnych zakątków gminy Strzałkowo. Rozwój tej działalności pozarolniczej w gospodarstwach wiejskich może przyczynić się w znaczący sposób do zachowania pozostałości dawnych narzędzi gospodarczych, kuchennych, dawnych strojów, jako znacznika gospodarstwa agroturystycznego, formy wystroju, a zarazem propagowania historycznych tradycji regionu.

10.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, stanowiącymi własność Gminy Strzałkowo są:

- 1) zespół pałacowo-parkowy w Wólce,
- 2) zespół dworsko-parkowy w Słomczycach,
- 3) park dworski w Strzałkowie,
- 4) park dworski w Kościankach,
- 5) park dworski w Stawie,
- 6) park dworski w Babinie,
- 7) cmentarz jeniecki w Łęczcu (władający UG)

Budynek pałacu w Wólce, będący siedzibą szkoły, na bieżąco remontowany znajduje się w dobrym stanie technicznym. Na terenie parku systematycznie usuwane są drzewa obumarłe i zagrażające bezpieczeństwu. Z uwagi na wysoką wartość założenia parkowego, szczególnie fakt występowania zróżnicowanego gatunkowo, cennego drzewostanu, podjęte zostaną działania związane z jego kompleksową rewaloryzacją, która obejmie m.in. odtworzenie układu komunikacyjnego, uporządkowanie zieleni, wzbogacenie gatunkowe drzewostanu parkowego nowymi nasadzeniami drzew i krzewów ozdobnych. Rozpoczęcie realizacji zadań wyznaczone zostało na rok 2018, a ich zakres uwarunkowany będzie pozyskaniem dodatkowych środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.

Dwór w Słomczycach zamieszkały przez lokatorów poddany zostanie remontowi w 2018 r. W tym samym roku zostanie opracowana dokumentacja dotycząca uporządkowania parku. Od 2019 r. planowane są prace związane z uporządkowaniem zieleni.

Prace porządkowe i pielęgnacyjne planowane są również na terenach założeń parkowych, stanowiących interesujące kompleksy historyczno – przyrodnicze w miejscowościach: Strzałkowo, Kościanki, Babin i Staw. Winny być zachowane w dobrej kondycji dla przyszłych pokoleń, a warunkiem tego jest, w pierwszym etapie, uporządkowanie zieleni.

W 2016 r. opracowana zostanie inwentaryzacja zieleni parku w Strzałkowie, zawierająca również zalecenia dotyczące uporządkowania terenu i pielęgnacji drzewostanu. Kolejnym etapem będzie projekt uzupełniających nasadzeń z realizacją do końca 2018 r.

Kompleksowe prace rewaloryzacyjne, aby przyniosły właściwy efekt, muszą być poprzedzone dokumentacją zawierającą m.in. inwentaryzację zieleni i projekt zagospodarowania, toteż ich zakres będzie uwarunkowany możliwościami finansowymi Gminy. Niemniej podstawowe prace porządkowe i pielęgnacyjne będą systematycznie prowadzone na wszystkich obszarach założeń parkowych. W 2017 r. planowane jest opracowanie dokumentacji parku w Kościankach i Babinie. Gmina podejmie starania o dofinansowanie realizacji zaplanowanych zadań z dodatkowych źródeł, m.in. Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Kontynuowane będą prace na cmentarzu jenieckim. Sukcesywnie porządkowana jest zieleń (usuwanie samosiewów drzew i krzewów). Rozpoczęto prace związane z naprawą pomnika i zagospodarowaniem jego otoczenia.

Pozostałe obiekty nie są własnością Gminy, w związku z tym nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
  - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony

zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,

- popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Strzałkowo wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu

poprzez sprawną komunikację,

- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Strzałkowie zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym

z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz.1446, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.poznan.wuoz.gov.pl>

3. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.